

Dr. E. Abma (Eindhoven)

Natuurstudie rond Eindhoven

Wie uit het archief van de Afd. Eindhoven inspiratie tracht te putten voor het huidige exkursieprogramma, zal na korte tijd met een moedeloze zucht de mappen weer sluiten. Vele terreinen die rond 1950, ja nog tien jaar later, een rijke oogst opleverden, zijn nu niet veel meer dan historische begrippen. De taak, die hier uit voortvloeit: alle krachten in te spannen voor het behoud van het overgeblevene, is door de Afd. Eindhoven goed begrepen. Ze is bijna evenzeer een vereniging voor natuurbescherming als voor natuurstudie geworden. Een geluk daarbij is, dat ze bij de autoriteiten van de tot de Agglomeratie Eindhoven behorende gemeenten veel begrip ontmoet. Ook deze voelen er niets voor, het Kempischeland in een woonwoestenij te laten ontaarden en houden, als het enigszins kan, met onze suggesties rekening.

'Het overgeblevene', zei ik hierboven, en daaraan is dit Natura-nummer gewijd. In vier artikelen worden enige kenmerkende terreintypen beschreven; deze inleiding beperkt zich tot grepen uit de rest, die, alle verliezen ten spijt, nog bepaald rijk is en zelfs nog verrassingen te bieden heeft.

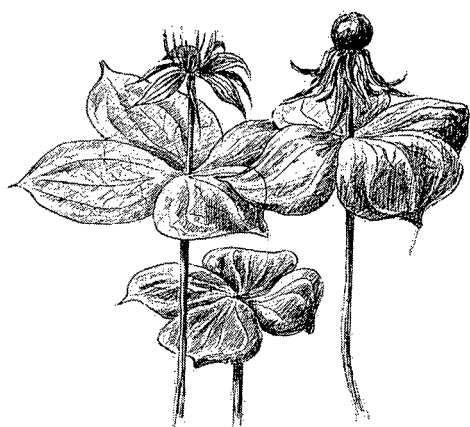
Daarbij denk ik met name aan de streek tussen Oirschot en Best, een ietwat geïsoleerd en ook door ons weinig bezocht gebied, waar ik in het kader van onze natuurbeschermingsaktie (alle natuurterreinen van de Agglomeratie worden beschreven en op hun natuurhistorische, landschappelijke, economische en recreatieve waarde getaxeerd) in het voorjaar van 1969 een aantal verkenningen uitvoerde. Het is een bijzonder aantrekkelijk landschap: bouw- en weiland, afgewisseld door bosjes (vooral eiken), die een schat aan zangvogels herbergen, waaronder de nachtegaal de boventoon voert. Maar ook bijzondere planten kan men er vinden: eenbes, gele dovenetel, bleke en blauwe zegge, boskortsteel, bosveldkers.

Ten Oosten van de autoweg Best-Oirschot is het al evenzeer goed toeven. Populieren- en elzenbosjes tellen daar niet minder zangvogels en planten. In en om een klein bosje onder de buurtschap Boskant trof ik: gulden boterbloem, boskortsteel, veel eenbes, keverorchis, veel gele dovenetel, en massaal het zeldzame schaafstro, een paardestaart met harde kiezelknobbeltjes op de stengel, die in vroeger tijden als pannespons gebruikt werd. Wij hebben er meer eerbied voor. Deze laatste naam brengt me naar het onvolprezen natuurmonument De Geelders (een paar km ten oosten van Boxtel), gedeeltelijk partikulier eigendom, gedeeltelijk behorend aan Staatsbosbeheer. Ook daar staat schaafstro, en natuurlijk bosanemoon en slanke sleutelbloem, die gelukkig bij Eindhoven nog niet zeldzaam zijn. Ook de gevlekte orchis gedijt er, er broeden goudvinken, houtsnippen en ransuilen, en zelfs moet er enkele jaren geleden een wespendif geïd hebben.

We maken nu een sprong naar een naamloos bos ten oosten van Mierlo, gelegen aan de Kasteelse Loop. 'Bos' is bij ons niet, wat men er in sommige andere delen van het land

onder verstaat. Hoge loofbossen van enige omvang hebben we nauwelijks. (In verband daarmee zijn boomklever en gekraagde roodstaart uiterst zeldzaam, een glanskop heb ik in tien jaar nog nooit gehoord - daarvoor is de matkop des te talrijker, een bosfluiter maar eenmaal (in De Geelders), maar voor enkele paren zwarte spechten is er blijkbaar net genoeg. De kleine bonte broedt hier ook maar heel weinig, de grote is minder-eisend en komt dan ook veelvuldig voor, de groene in wat mindere mate, naar mijn indruk).

Ik ben afgedwaald. Terug naar Mierlo. Het bedoelde 'bos' is een verrukkelijke elzen- en wilgenwildernis met een breed spectrum van moerasplanten. Is de waterstand hoog, dan komt men er op sommige plaatsen alleen door als men van de ene pol

Eenbes.

Als de stijve zegge het voor 't zeggen had, waren de sloten spoedig dichtgegroeid.

Foto: Dr. E. Abma

stijve zegge naar de andere springt. (Dat mag, want bij ons is de stijve de zegge bij uitstek.) - Een jaar of wat geleden wisten we hier een poeltje, waar de calla's al vroeg in rijke bloei stonden, maar dit kleine paradijs is, ten detrimente van de calla's, dichtgegroeid. We moeten hopen dat Staatsbosbeheer, dat al een perceeltje aangekocht heeft, in afzienbare tijd de hele zaak kan verwerven en beheersmaatregelen nemen. Zou het dan ook het orchideeënweitje, waar gevlekte orchissen van 70 en 80 cm hoog stonden, in ere hersteld kunnen worden? Alsof we nog niet genoeg zuivel overschotten hebben heeft de eigenaar het niet lang geleden met ploeg en kunstmest in een miserabel weiland herschapen, waar zijn kalveren nu russen en zuring kunnen eten.

Het noordelijk deel van het terrein bevat op een hoger deel een fraai klein eikenbos, waar we eens een paartje bonte vliegenvangers zagen. Helaas hebben we niet kunnen konstateren, of het tot broeden gekomen is; we zouden deze soort maar al te graag aan onze avifauna toevoegen. - In het zuidelijk stuk van het gebied is vroe-

ger turf gegraven, waaraan we een prachtig moerasje met grote boterbloem, kleine lis-dodde en wateraardbei danken.

De natuurhistorische kracht van oostelijk Brabant moet vooral in de vochtige gebieden gezocht worden: de vennen, de elzenbroeken en de vochtige heiden, welke laatste men in zo groten getale heeft ontgonnen om er slecht bouw- en weiland van te maken. Een beeld van wat er verloren is gegaan geeft een luttel restantje struik- en dophei langs de dijk van het Wilhelminakanaal nabij Breugel. Daar staan op een oppervlakte van enkele aren talrijke moeraswespenorchissen en gevlekte orchissen, en voorts witte snavelbies, veenbies, klokjesgentiaan en zonnedauw. Maar als we deze vegetatie niet vrijhouden van houtopslag, zal ook aan deze weelde weldra een eind komen.

Natuurlijk komt al het Kempische vocht niet in de laatste plaats aan de zeggen ten goede. Meer dan 20 soorten kan men hier

min of meer regelmatig aantreffen, voor de liefhebber alleen al uit aesthetisch oogpunt een voortdurende bron van vreugde. Zelfs de slijkzegge en de zeldzame zegge hebben zich sporadisch weten te handhaven. (Deze biotopen zijn beschermd.)

Een paar andere planten, die het op diverse plaatsen nog goed doen: adderwortel (*Polygonum bistorta*), eenbes (veelal in gezelschap van keverorchis), beenbreek, parnassia, spaanse ruiter, langbladereprijs, knolsteenbreek, en niet te vergeten de bosbies.

Wat is er geworden van de Brabantse beken, die eertijds zo vele watermolens aandreven en het bestaan van zo vele ijsvogels verzekerden? Rechtgetrokken zijn ze, net als elders, en voor een deel danig vervuild. Gelukkig zijn er nog plaatsen, waar ze vrij kunnen kronkelen, zij het over beperkte afstand, bijv. in het Heezerbos, langs 'De Zeggen' ten noorden van Geldrop, in De Baasd bij Oirschot, in het natuurmonument

In het natuurmonument Kampina krijgt de Beerze een eerlijke kans, zijn kronkels zelf af te snijden.
Foto: Dr. E. Abma

Kampina en in het landgoed 'De Utrecht' bij Lage Mierde. In de weilanden tussen St. Oedenrode en Boxtel zijn ook nog aardig wat kronkels overgebleven, en de afgesneden bochten hebben een aantal plasjes opgeleverd met een zeer weelderige vegetatie van o.m. kalmoes, krabbescheer, waterlelie, gele plomp, pijlkruid, mattenbies, poelruit, en overal eromheen langbladereprijs.

Vogels werden al een paar maal vermeld, maar het beeld moet nog wat afgerond worden. De blauwborst is lang niet zeldzaam, de nachtegaal bepaald algemeen, karekietachtigen kennen we in grote verscheidenheid, met dien verstande, dat er voor de grote karekiet maar weinig biotopen zijn, maar dat tekort wordt ruimschoots goedge maakt door de vele bosrietzangers, virtuozen waarnaar je eindeloos kunt luisteren. En als we de muzikale eisen matigen is het zeker ook boeiend, hier en daar de snor en de sprinkhaanrietzanger tegen elkaar in te horen zingen. - In de zomer gaan we op de Strabrechtse Heide naar boomvalk, bruine kiekendief en visarend kijken, in de herfst zoeken we daar en elders (inklusief de stad) de lucht

af naar kraanvogels (die wellicht in het Peelreservaat gaan neerstrijken), in de winter zien we uiteraard buizerden, ook wel eens een ruigpoot, soms ook een slechtvalk of een sperwer (beide helaas rariteiten geworden), en we weten, waar we blauwe kiekendieven kunnen verwachten. Van ganzen, eenden en steltlopers zijn we evenmin verstoken, maar lezers in andere delen van het land zullen onze sortering maar beperkt vinden.

Misschien heeft men langzamerhand de indruk gekregen, dat in en om Eindhoven alleen aan vogels en hogere planten gedaan wordt. Dat ligt dan aan schrijver dezes, wiens blik niet verder reikt. Er is echter een zeer actieve werkgroep voor paddestoelen en mossen; daarvan zult u in de volgende bijdragen de bewijzen zien. Ik wijs er overigens op, dat de auteurs hun ontwerpen onderworpen hebben aan elkaanders kritiek en dat zij aan elkaar en aan anderen vele gegevens, aanvullingen en verbeteringen danken. Met name is voor de beschrijving van De Zeggen profijt getrokken van een onderzoek door de Stafafdeling Natuurbescherming van Staatsbosbeheer.

Drs. A. L. Thierens (Son)

De Varkensput en de zeggen

Waar ten oosten van Eindhoven de Kleine Dommel onder de spoordijk Eindhoven-Venlo doorkruipt is de noordgrens van het gebied, dat we 'De Varkensput' plegen te noemen, naar een kolk, die aanstonds ter sprake komt.

De naaste omgeving van dit terrein is er de laatste jaren niet mooier op geworden. Omwonenden storten er met kwistige hand vuil en puin, en een naburig schakelstation zendt naar alle kanten hoogspanningsleidingen. Het eigenlijke moerasgebied is evenwel nog steeds een waar dorado voor ornithologen en botanici. Het begint al met talrijke keverorchissen en eenbesplanten terzijde van het pad onder het elzehout. Maar weldra ontdekken we meer: grote boterbloem, kleine valeriaan (met aparte mannelijke en vrouwelijke plantjes, wateraardbei, waterdrieblad, gevlekte orchis (?), moeraswederik, moerasviooltje, watermunt, moerasvergeetmenietje, gevleugeld hertschooi.

De hakhoutbosjes bestaan in hoofdzaak uit enkele wilgesoorten (o.a. geoorde en grauwe) en zwarte els, afgewisseld door es, vuilboom, gelderse roos en vogelkers.

In en aan de randen van dit gemengde hout leven vele soorten zangvogels: tuinfluiter,